

AZ ERDŐ MINT NEVELÉSI SZÍNTÉR A HAZAI ÓVODAI NEVELÉSBEN, KÜLFÖLDI KITEKINTÉSEL

THE FOREST AS AN EDUCATIONAL AREA IN DOMESTIC KINDERGARTEN EDUCATION WITH A FOREIGN PERSPECTIVE

Pásztor Enikő¹, Kiss Andrea Tünde²

¹PhD, egyetemi adjunktus

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet, Sopron
pasztor.eniko@uni-sopron.hu

²doktorjelölt

Soproni Egyetem Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola, Sopron
kiss.andrea.tunde@uni-sopron.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Az erdő mint pedagógiai tér alkalmas a játékra, a mozgásra, tapasztalat-, ismeret- és élményszerzésre a gyermekek számára. Kalandot és kikapcsolódást jelent nekik. Forrása lehet a kreativitásnak és a fantáziának. Az erdő szerepe felértékelődött, ami köszönhető egyrészt a világban tapasztalható környezetszennyezésnek, másrészt az éppen erre reflektáló szakmapolitikai intézkedéseknek. A pedagógiában is fókuszba került, mely tendencia a 20. század végétől hazánkban is fokozatos emelkedést mutat. Az erdőpedagógia térhódításával új lehetőségek nyíltak a téma iránt elkötelezett pedagógusok számára. Ma már minden nevelési, oktatási szakembertől elvárt az élethosszig tartó tanulás iránti elkötelezettség, így egyre többen jutnak el a pedagógusok közül olyan továbbképzésekre, melyek témája az erdőpedagógia. Az itt tanultak révén lehetőségük nyílik a természet szeretetére és tiszteletére nevelni a gyerekeket, valamint általuk közvetett módon a családjukat is. Jelen tanulmányban az erdő fogalmának meghatározását, majd a történetiségének bemutatását követően, a hazai óvodai nevelésben betöltött szerepét ismertetjük. Kutatásaink alapján egyértelműen megállapítható, hogy a magyarországi óvodákban az erdő és sokszínűségének megismertetése hangsúlyosan jelen van. A módszerekben és az erdővel kapcsolatos témák gyakoriságában azonban nagy eltérések figyelhetők meg. Az erdei kirándulások, a tanösvények látogatása, hivatásos erdészek, vadászok meghívása az óvodákba, mind-mind hozzájárulnak a gyermekek ismereteinek bővítéséhez és a téma iránti érzékenyítéséhez. Az erdőpedagógia ötvözése az élménypedagógiával, valamint a projekt mint módszer alkalmazása, garanciája lehet a pedagógiai munkánk sikerének. Tanulmányunkban természetesen nem hagyhatjuk figyelmen kívül a Waldkindergartent mint egy unikális és kiváló lehetőségeket nyújtó óvodatípust sem, így kitérünk ennek gyökereire és a 21. században létező formáira is. Az itt alkalmazott pedagógiai gyakorlatokból ugyanis adaptálhatnak a hazai intézmények is.

ABSTRACT

Forest as a pedagogical space is suitable for playing, moving, gaining experience, knowledge and adventure. It means adventure and relaxation for all of us. It can be a source of creativity and imagination. The role of forest has increased in value due to the environmental pollution experienced throughout the world, and its value in pedagogy has been gradually rising in Hungary since the end of the 20th century. With the expansion of forest pedagogy, new opportunities have opened up for teachers committed to the topic. Today, a commitment to life-long learning is expected of all educators and education experts, so more and more teachers are attending training courses on forest pedagogy. Through what they learn here, they have the opportunity to educate children to love and respect nature, as well as indirectly influencing their families. After defining the concept of forest and presenting its history, we describe its role in Hungarian kindergarten education. Based on our research, it can be clearly established that the introduction of forest and its diversity is strongly present in Hungarian kindergartens. However, large differences can be observed in the methods and the frequency of forest-related topics. Forest excursions, visits to school paths, invitation of professional foresters and hunters to kindergartens, all contribute to the expansion of children's knowledge and their sensitivity on the subject. Combining forest pedagogy with experiential education as well as the application of the project as a method can be a guarantee of success in pedagogical work. In our study, of course, we can't ignore the Waldkindergarten, as a type of kindergarten that is extremely unique and offers excellent opportunities, so we also cover its roots and forms in the 21st century. The pedagogical practices used here can also be adapted to Hungarian institutions.

Kulcsszavak: erdő, erdőpedagógia, erdei óvodák, környezeti nevelés, Waldkindergarten

Keywords: forest, forest pedagogy, forest kindergartens, environmental education, Waldkindergarten

1. BEVEZETÉS

Az erdő nélkülözhetetlen szerepet tölt be mindannyiunk életében. A 21. század harmadik évtizedének világkrízisei, mint amit például a koronavírus is kiváltott, még az eddigieknél is jobban felerősítették az erdő szerepét, hiszen sok esetben a családok számára a hosszú bezártság idején ez jelentette az egyetlen kikapcsolódási teret. Az erdőjárás sok család életében újdonság volt. Feltételezhető róluk, hogy az erdőről, annak komplexitásáról kevés információval rendelkeznek. Az intézményes nevelésben részesülő gyermekek éppen ezért sok esetben közvetítői lehetnek az erdővel kapcsolatos hiteles ismereteknek a szüleik felé, azáltal, hogy az óvodai vagy iskolai nevelés/oktatás során kiemelt téma az erdő. Fontos feladata a pedagógusoknak az erdő megismertetése és megszerettetése a gyermekekkel. Az erdő tiszteletére és megbecsülésére való tudatos nevelést a lehető legkorábban el kell kezdeni. Ha a környezeti nevelésben hangsúlyos szerephez jut az erdő,

akkor az óvodásokban olyan szemléletet tudunk kialakítani, ami egész életükre kiható. David Attenborough természettudós a következőképpen fogalmaz: „Senki sem fogja megvédeni azt, ami nem érdekli, és senkit sem fog érdekelni az, amiről soha semmi tapasztalatot nem szerzett.” (URL1)

Az óvodákban a gyermekek már hároméves koruktól kirándulások és egyéb olyan tevékenységek révén, amelyeknek a középpontjában az erdő áll, fokozatosan szerezhetnek ismereteket és élményeket, amelyek révén megtanulják tisztelni és szeretni azt. Fontos, hogy minden korosztály, így az óvodáskorúak is, elsajátítsák a megfelelő ismereteket, kialakuljon bennük egy olyan attitűd és cselekvőképesség, amellyel később valóban hozzájárulhatnak a természet védelméhez. Ahhoz, hogy az óvodákban, iskolákban érzékenyíteni lehessen a gyermekeket, erdőpedagógiai ismeretekkel kell rendelkezniük a pedagógusoknak is. Az óvodai nevelésben egyre fontosabb szerephez kell jutnia az erdőpedagógiának, amihez a téma iránt érzékeny és a pedagógiának e speciális tudományterületében jártas pedagógusokra van szükség.

2. AZ ERDŐ FOGALMA ÉS ANNAK FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Az erdő olyan természetes vagy telepített élőhely, amelynek jellegét fák sűrű csoportja határozza meg. Az erdőben bonyolult életközösségek, ökoszisztémák alakulhatnak ki. Ezek a Föld legkomplexebb életközösségei, amelyekben megtalálhatók a talajban élő mikroorganizmusok, a földfelszínen élő mohák, gombák, cserjék, lágymo- és fás szárú növények. Uralkodó (domináns) növényei a fák (URL2).

Az erdő egy komplex életközösség tehát, ami sokkal többet jelent annál, mint a fák halmaza. A faállományt a fák, a többi erdőlakó és a talaj, valamint a levegő interakciója teszi erdővé. Az „[...] erdei életközösség (ökoszisztéma): fából és egyéb fás növényekből, valamint a társult élőlényekből kialakult életközösség” – olvasható a 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról címet viselő jogszabályban, amely pontos meghatározással szolgál az erdő fogalmát illetően. A törvény meghatározása szerint az erdő „[...] az Országos Erdőállomány Adattárban (a továbbiakban: Adattár) erdőként nyilvántartott terület”.

Az erdő szavunk az „ered” szóból származik, Az *eredő* folyamatos melléknévi igenévből keletkezett a középső magánhangzó kiesésével. A magyar nyelv az erdővel és fákkal kapcsolatos kifejezésekben nem bővelkedik annyira, mint a többi európai nyelv. A szó az őstermészet megnyilvánulására utalt a régi népeknél. A rómaiaknál Silvanus volt az ősvadság megtestestítője, így, ha valaki kivágott egy fát vagy bármely más módon megsértette a természetet, az magát Silvanust sértette meg (Csőre, 1968).

Az erdőtörténet feltárásában értékes forrást jelentenek a nyelvtörténet és a történelmi földrajz (helytörténet) által feldolgozott adatok. A fát az idegen nyelvek többségében két külön szóval illetik. Az egyik az élő fára vonatkozik, míg a másik a faanyagra utal. Ilyen például az angolban a *tree-wood* vagy a németben a *Baum-Holz* elnevezés. A német *Wald*, az angol *wood*, a francia *bois*, az olasz *selva* szavak mellett még ott van a „*Forst*”, illetve az annak megfelelő kifejezés „*forest*”, „*fóret*”, „*foresta*”. A régi magyar nyelvünkben is voltak az erdőre vonatkozólag egyéb szavak, az erdő egyes formáira pedig számtalan kifejezést használtak (Csőre, 1965, 1980).

Az erdők őstörténetét a botanikusok és paleoökológusok vizsgálataiból ismerhetjük, akik az egykoron élt növények maradványaiból vontak le következtetéseket, és a vegetáció változásának szabályosan ismétlődő ciklusait vélték felfedezni. Az erdő történetét kutatók álláspontja szerint, a Kárpát-medencében legalább nyolcezer éve folyik erdőgazdálkodás, ugyanis a neolitikum, az újkőkor letelepedett népcsoportjai már biztosan használtak tűzifát és épületfát (URL3).

Közép-Európa jelenlegi erdőterületei valaha az északi tundrával megegyező hideg sztyeppék voltak. Az olvadó jégtakaró következtében a már jégmentessé vált területeken olyan fafajok térhódítása volt jellemző, amelyek ellenállnak a télnak, fagynak. A felmelegedés során pedig a melegkedvelő fafajok jelentek meg, mint például a mogyorócserjék. A történelmi idők kezdetéig Közép-Európa beerdősült volt, azonban a kora középkorban megkezdődtek az erdőirtások. Az erdők átalakítása a legeltetéssel vette kezdetét. A római korban ismert sűrű és varázslatos erdőkből, melyekben még bölények és őstulkok éltek, mára már tagokban álló faültvények lettek (Reichholf, 1999, 76–81.).

A 21. században különösen sok szó esik az erdők állapotának romlásáról, amit gyakran a klímaváltozással, illetve a légszennyeződés rohamos növekedésével hoznak összefüggésbe. Tény, hogy Európa-szerte számtalan erdő pusztulását okozta már ez utóbbi (Kovácsévics, 2005). A középkor óta folyamatosan pusztulnak az erdők, mely folyamatot az iparosodás felgyorsította, és az erdőket a napjainkban tapasztalható légszennyezettség pedig valóban egyre nagyobb veszélybe sodorta (Reichholf, 1999, 215–219.).

3. AZ ERDŐ MULTIFUNKCIONÁLIS SZEREPE

Az erdő életminőségünkre gyakorolt hatása megkérdőjelezhetetlen. Multifunkcionális szerepet tölt be. Az erdő komoly jelentőséggel bír abban a vonatkozásban is, hogy az optimális emberi léthez szükséges feltételek megteremtésében kulcs szereplő. Természetesen az embereknek is nagy felelősségük van, hiszen életmódjukkal, a természet iránti tiszteletükkel befolyásolni tudják a Föld klímájának változásait. Ebben a kérdéskörben fontos lenne az ökoszisztéma-szolgáltatások

megismertetése, amelyek az élővilág azon javait jelölik, amelyeket az ember élete során közvetve vagy közvetlenül felhasznál. Ezek tudatosítása jelentős mértékben hozzájárulhat az emberek életminőségének javulásához (URL4).

Az erdő multifunkcionalitása a következőképpen foglalható össze:

- esővíz-raktározó tevékenység,
- szén-dioxid-feldolgozás,
- szennyező anyagok lekötése,
- klímajavítás,
- zajvédelem,
- rezgés elleni védelem,
- vízmegtartás,
- táji érték,
- rekreáció.

A 21. században fókuszba került az erdő minél szélesebb körű hasznosítása. Már az 1800-as években is méltatták az erdő sokoldalú szerepét, kiemelve azt, hogy az erdő megakadályozza a talaj lemosását, csökkenti az árvíz kialakulásának esélyét, tompítja a viharok erejét, szerepet játszik a hőmérséklet-különbség mérséklésében, és jótékonyan hat az ember egészségére is. Az erdők kipusztítása és a sok helyen jelentkező fahiány tette szükségessé a túlzott kihasználás korlátozását. Szécsi Zsigmond erdészprofesszor főként a kitermelt fa hasznára fókuszált, mely jövedelmet biztosít az emberek számára (Solymos, 2003). Manapság az ökoszisztéma-szemlélet egy innovatív szemléletmód, amely szerint napjainkban nagymértékű változás ment végbe az erdők anyagi és nem anyagi jellegű hasznát és a jóléti szolgáltatásainak számát, szerepét és teljesítményét tekintve is (Solymos, 2003). Az Európai Parlament is kulcsfontosságúnak tartja az erdőket, hiszen a multifunkcionális erdők jelenthetik a megoldást az éghajlati és biodiverzitási célkitűzések eléréséhez.

Az erdő három fő funkciója:

1. *gazdasági funkció* (faanyagtermelés, szaporítóanyag-termelés, föld alatti gombatermelés, vadaskertek üzemeltetése);
2. *védelmi funkció* (feladatai: természetvédelmi, mezővédő, honvédelmi, háttár- és idegenrendészeti, vízvédelmi, partvédelmi, vízgazdálkodási, településvédelmi, tájképvédelmi, műtárgyvédelmi, örökségvédelmi, bányászati, erdészeti génrezervátum, erdészeti arborétum, Natura 2000);
3. *közjóléti funkció* (gyógyerdő, parkerdő, tanerdő, kísérleti erdő, vadspark létrehozása).

Az erdő legfőbb hatásai:

- szén-dioxid-fogyasztás,
- oxigéntermelés,

- szervesanyag-termelés,
- Föld vízháztartásának szabályozása,
- mezo- és makroklíma befolyásolása,
- környezet védelmezése,
- regeneráló hatás,
- jóléti, kulturális, esztétikai hatás.

4. ERDŐPEDAGÓGIA

A környezet és a természet képzési folyamatokba való bevonása erdőpedagógia-ként, illetve környezeti nevelésként foglалható össze. Az erdőpedagógia elsődleges célja, hogy olyan nézőpontból világítson rá az erdőre, ami annak társadalmi jelentőségét hangsúlyozza (Lükő, 2003). Az erdőpedagógia helyszíne az erdő, ahol számtalan nevelési lehetőség nyílik a pedagógusok számára. Az erdőpedagógia kifejezés megjelenése Magyarországon a 20. század végére tehető. Először az erdőmérnökök használták a Németországból átvett *Waldpädagogik* mintájára, annak a tevékenységüknek a jelölésére, melyet az ifjúság körében végeztek az erdő közjóléti funkciójának érvényesítése érdekében. E szót használták annak a komplex tevékenységnek az összefoglalására, melybe az erdő, az erdőgazdálkodás, az erdészek munkájának megismertetése, az erdő tiszteletére, annak megóvására nevelő tevékenységeik és a környezettudatos magatartás kialakítását célzó törekvéseik sorolandók (Kováts-Németh, 1998). Az erdőpedagógia népszerűsítését célozta meg az Európai Erdőpedagógiai Hálózat létrehozása, melynek keretében került sor az első Európai Erdőpedagógiai Találkozóra 2006-ban Sopronban Mészáros Károly és Ormos Balázs szervezésében (Kováts-Németh-Földes-Leskó, 2019).

5. AZ ERDŐ SZEREPE AZ INTÉZMÉNYES NEVELÉSBEN

Az erdőpedagógia tudományterületén belül a 21. század harmadik évtizedére már Magyarországon is számos tanulmány áll a kutatók és a téma iránt érdeklődők rendelkezésére. A környezeti nevelés kiemelt szerephez jutott a nevelési intézményekben. Fontos megjegyezni, hogy az ökológiai gondolkodás szerepe egyre hangsúlyosabb az óvodai és iskolai környezeti nevelésben. Tekintettel arra, hogy ma már minden pedagógustól elvárt az élethosszig tartó tanulás iránti elkötelezettség, egyre többen jutnak el olyan továbbképzésekre, melyek témája az erdőpedagógia. Az itt tanultak révén a pedagógusoknak lehetőségük nyílik a természet szeretetére és tiszteletére nevelni a gyerekeket, valamint általuk közvetett módon az ő családjukat is. A családok ugyanis kulcsszereplői

a fenntarthatóságnak vagy egyéb környezetpedagógiai vonatkozású témáknak, hiszen a gyermeket nevelő családok körében a természethez való viszonyulás és a szülők attitűdje mintául szolgál a gyermekek számára. Azok a szülők, akiknek életük része a természetjárás, és megfelelő ismeretekkel is rendelkeznek e téren, attitűdjükkel pozitív mintául szolgálnak gyermekeik számára (Molnár, 2009).

5.1. Az erdei óvodák külföldi példák aspektusából

Az erdő óvodai nevelésben betöltött szerepe egészen változatos képet mutat. Vannak országok, ahol az óvodás gyermekek szinte egész nap erdei környezetben lehetnek. A *Waldkindergarten*, azaz az erdei óvoda, a skandináv országokból származik. A kezdetet Svédországban kell keresnünk, ahol már a 19. század végén megjelennek az erdőpedagógia gyökerei. Dániában az 1950-es évektől létezik az óvodai nevelésnek ez az unikális fajtája. 1952-ben Ella Flatau a saját négy gyermekével és a szomszéd gyerekekkel ment az erdőbe, ahol megtalálta a nevelésükhöz az ideális környezetet. Ezután nemsokkal létrejött ennek intézményes formája is (Holzer, 2015). Németországban Ursula Stube 1968-ban Wiesbadenben fogadta először az óvodás gyermekeket egy teljesen újszerű pedagógiai környezetben. 1993-ig kellett azonban várni az első államilag elismert német erdei óvodára. Mára ezek száma elérte a kétezret (Reindl, 2022).

De mi is valójában az erdei óvoda? Az óvodai nevelés e sajátos példája többféle változatban létezik. Azt is mondhatjuk, hogy nem csupán egy koncepció alapján szerveződnek ezek az intézmények, hanem olyan színes megnyilvánulási formái vannak, mint amilyen változatos képet mutat maga az erdő is. Németországban az Erdőpedagógiai Szakbizottság a következőképpen határozta meg az erdei óvodák megjelenési formáit:

- klasszikus erdei óvoda,
- integrált erdei óvoda,
- speciális formák erdei óvodai részekkel (URL5).

Elgondolkodtató ahogy dr. Peter Mayer, a Bundesforschungszentrum für Wald vezetője fogalmaz: *az erdei óvodák az erdő nagykövetei*. A *Waldkindergarten* gyakran „tető és falak nélküli óvodaként” említik, hiszen a gyerekek az óvodai mindennapjaik legnagyobb részét a nevelőikkel az óvoda épületén kívül, többnyire az erdőben töltik. Itt, a szabadban végzik a különböző óvodai tevékenységeket is, énekelnek, mozognak, mesét hallgatnak, tapasztalatot és ismereteket szereznek, de legfőképpen játszanak. Míg azonban a hagyományos óvodai csoportszobákban végzett játéktevékenységek során ott találjuk a boltokban megvásárolható játékokat is, addig az erdőben a gyerekek kizárólag az ott talált tárgyakkal, fadarabokkal, kavicsokkal, termésekkel játszanak. Teszik ezt minden évszakban,

függetlenül attól, milyen az időjárás. Csupán a nagyon szeles vagy a már elviselhetetlenül hideg időben használnak fűtött utánfutót vagy erdei kunyhót, ahová bemehetnek a gyerekek és nevelőik melegezni.

Az erdei óvodák pozitív hatásairól, előnyeiről, lehetőségeiről ma már számos tudományos kutatás született. A szabad levegőn való tartózkodás minden bizonnyal hozzájárul ahhoz, hogy ezek a gyerekek egészségesebbek. Megfigyelték azt is, hogy kevesebb baleset éri őket. Az erdei óvodások nem kevésbé felkészültek az iskolai követelményekre, mint a hagyományos óvodába járó gyerekek. Tanítói visszajelzések alapján ugyanúgy képesek figyelni az iskolában, ugyanolyan szabálykövetők, van feladattudatuk, és ugyanúgy tudnak alkalmazkodni a napirendhez. A különbség abban mutatkozik meg, hogy sokkal szorosabb a kapcsolatuk a természettel, és sokkal jobban szeretnek a szabadban tartózkodni (Bancalari, 2021).

5.2. Az erdőpedagógia helye a magyar óvodai nevelésben

Magyarországon bár ismert, de még nem tudott meghonosodni a Skandináviából indult erdei óvoda abban az értelemben, ahogy azt az eredeti koncepció megkövetelné, vagyis a gyermekek óvodai nevelése az erdőben történik. Jelen írás szerzői hazánkban még nem találtak kutatásaik során az óvodai nevelés e különleges példájával. Ugyanakkor tény, hogy vannak erdei óvodák nálunk is, csak éppen más jelentéssel és tartalommal bírnak. Az óvodákban folyó nevelőmunkát az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja¹ (ÓNOAP) szabályozza. Ennek 3. fejezetében találjuk az egészséges életmód kialakítására vonatkozó alapvetéseket, amelyek magukban foglalják a környezetvédelmet és a környezettudatos magatartás megalapozását. Az ÓNOAP továbbá nagy hangsúlyt helyez arra, hogy a külső világ tevékeny megismerése során az óvodapedagógus olyan feltételeket teremtsen a gyerekek számára, amely lehetővé teszi a környezet tevékeny megismerését. Ehhez fontos, hogy időt, teret és eszközöket biztosítson. Az alapprogram az óvodapedagógus feladataként jelöli meg a környezettudatos magatartás formálását a fenntartható fejlődés érdekében. A hazai óvodai nevelést az erdő aspektusából vizsgálva, meg kell említeni a Zöld Óvoda hálózatot is, amely az Ökoiskolák mintájára az óvodai intézmények innovatív tevékenységét fogja össze, s amelyek munkáját számos kiadvány segíti. A Zöld Óvoda címmel rendelkező óvodák esetében a helyi pedagógiai program kiemelten kezeli a környezeti nevelést. A tevékenységek során előtérbe kerülnek az olyan környezetvédelmi feladatok, mint például a faápolás, a madárvédelem, a hulladék kezelése, az energiatakarékosság, illetve az épített és a természeti

¹ 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az óvodai nevelés országos alapprogramjáról (URL6, 2022. április 22.).

környezet védelme is. Napjainkban több mint ezer óvoda büszkélkedhet Zöld Óvoda címmel (Szűcs–Pál, 2018). Az óvoda dolgozói tisztában vannak a fenntarthatósággal, és ezt be is építik a tevékenységeikbe. Az óvodapedagógusok hétvévenkénti továbbképzési anyagának fontos részét képezik a környezettudatos neveléshez fűződő területek. Újabb mérföldkő lehet az óvodák életében az Örökös Zöld Óvoda cím elnyerése.

Az óvodák szervezhetnek különböző erdei programokat, kirándulásokat, melyek során a gyermekeknek lehetőségük van tapasztalatszerzésre. „Erdei Óvoda: olyan tudatosan tervezett és szervezett, a nevelési intézmény székhelyétől különböző helyszínen folytatott, a környezet adottságaira támaszkodó tevékenység, amely a külső világ tevékeny megismerése nevelés részeként segíti a gyermekek környezethez, természethez való érzékenyítését, a pozitív környezettudatos magatartás kialakulását. Az Erdei Óvoda program olyan szakmai terv alapján valósul meg, melynek nevelési (pedagógiai) feladatai messzemenően figyelembe veszik a fenntarthatóságra nevelés elvét, a helyi nevelési programot, az óvodai nevelés folyamatjellegét, a nevelési területek kölcsönhatását, egymásra épülését.” – olvasható az *Erdei óvodai minősítés* című dokumentumban (Erdei Óvoda-Iskola Program Érdekegyeztető Tanács, 2009).

Egy 2022-ben végzett primer kutatásunk, amelynek módszere a kérdőíves kikérdezés és az interjú volt óvodapedagógusok körében, a következő eredményeket hozta: az óvodapedagógusok számára fontos a továbbképzéseken való részvétel, amely abban segíti őket, hogy még több hasznos tudással rendelkezzenek az erdőről, amelyet az óvodás gyerekeknek tovább tudnak adni. Az óvodás gyerekeket különösen tavasszal és ősszel viszik kirándulni, hiszen ilyenkor jelentős változások figyelhetők meg a természetben. Az erdő multifunkcionális szerepének megismertetése összefüggésbe hozható az óvoda természeti-társadalmi környezetével, azonban ez sokkal inkább függ az adott óvodapedagógus téma iránti elkötelezettségétől. Az óvodapedagógusok ismeretei az erdő multifunkcionális szerepéről és az ökoszisztéma szolgáltatásokról nagyon szélsőséges skálán mozognak. Az egyes kirándulások során az óvodapedagógusok az erdő és az erdei ökoszisztéma megismertetésére az élménypedagógia módszerét alkalmazzák, ugyanis ez ma már bizonyítottan elmélyültebb tudást eredményez a gyermekeknél. A megkérdezett óvodapedagógusok szívesen hívnak szakembereket az erdei kirándulásaikra, mert az ő bevonásukkal gyakorlatorientáltan tudják a gyerekek megismerni az erdő multifunkcionális szerepét. Az óvodapedagógusok attitűdje, az erdő iránti elkötelezettsége és az erdőről való tájékozottsága befolyásolja a pedagógiai program megvalósulását. Az óvodapedagógusok az erdővel kapcsolatos óvodai tevékenységeikben inkább az erdei állatok bemutatására helyezik a hangsúlyt a fákkal, növényekkel szemben.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Az erdő multifunkcionális szereppel bír, ennek a tudatosítása a pedagógusokban és rajtuk keresztül a gyermekekben fontos feladat. Jelen tanulmány szerzőit is ez a felelősségvállalás vezérelte, mikor belefogtak e tanulmány megírásába. Elsődleges cél az volt, hogy magát ezt az összetett szerepkört ismertessék. Az erdő jelenléte az óvodai nevelésben ma már egyértelműen tetten érhető, hiszen az óvodák pedagógiai programjaiban megtalálhatók azok a tevékenységek, amelyek az erdő szeretetére, tisztelésére és óvására nevelik a gyermekeket. Az erdei kirándulások során szerzett tapasztalatok, élmények révén az óvodásokból a tudatos nevelői munka révén, a természetet védő, felelősségteljes állampolgárok lehetnek. A pedagógusok éppen ezért kulcsszereplők ebben az összetett feladatban.

IRODALOM

- Bancalari, K. (2021): *Waldkindergarten in Österreich Elementare Bildung im Wald*. Wien: Green-care–Bundesforschungszentrum für Wald, https://www.bfw.gv.at/wp-content/uploads/gcw_waldkindergarten_2021_2.pdf
- Csőre P. (1965): Erdő és történelem. In: *Erdészeti Lapok*, 100, 6, 271. <https://tinyurl.com/msk6rnkr>
- Csőre P. (1968): A „vad” és az „erdő”. *Az Országos Erdészeti Egyesület Erdészettörténeti Szakosztálya Közleményei*, 3–4, 67–69. http://epa.oszk.hu/02400/02451/00005/pdf/EPA02451_Erdeszettortenet_i_Kozlemenyek_03-04_1968_67-69.pdf (letöltve: 2022. 08. 23.)
- Csőre P. (1980): *A magyar erdőgazdálkodás története. Középkor*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Erdei Óvoda-Iskola Program Érdekegyeztető Tanács (szerk.) (2009): *Erdei óvodai minősítés*. Budapest: Erdei Óvoda-Iskola Program Érdekegyeztető Tanács, 5.
- Holzer, S. (2015). *Der Waldkindergarten – eine ökologisch naturbezogene Pädagogik*. Diplomarbeit. Alpen-Adria-Universität Klagenfurt. <https://netlibrary.aau.at/obvuklhs/content/titleinfo/2413803/full.pdf> (2022. 04. 16.)
- Kovácsévics P. (2005): Magyar erdők – A magyar erdőgazdálkodás. *Erdészeti Lapok*, 140, 4, 141. <http://erdeszetilapok.oszk.hu/00308/pdf/141.pdf>
- Kováts-Németh M. (1998): *Erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*. Pécs: Comenius Kft.
- Kováts-Németh M. – Földes-Leskó G. (2019): Tudásbővítés és attitűdfejlesztés az Erdőpedagógiában. *JATES*, 3, 4–30. http://real-j.mtak.hu/16324/3/2019_3.pdf (letöltve: 2022. 09. 19.)
- Könczey R. – Kovács E. – Kovács L. et al. (szerk.) (2016): *Zöld óvoda leszünk. Módszertani útmutató és segédanyag*. Budapest: OFI, <https://ofi.oh.gov.hu/kiadvany/zold-ovoda-leszunk-modszertani-segedanyag-es-utmutato-zold-ovoda-cimpalyazatra-keszulo>
- Lükő I. (2003): *Környezetpedagógia*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Molnár K. (2009): *Erdővel kapcsolatos ismeretek gyermekeket nevelő családok körében*. Doktori disszertáció. Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem, <http://doktori.uni-sopron.hu/id/eprint/256/1/disszertacio.pdf>
- Reichholf, J. (1999): *Az erdő. A közép-európai erdők ökológiája*. (ford. Bécsy L.) Budapest: Magyar Könyvklub
- Reindl, S. (2022). *Die Natur als Bildungs- und Lernabenteuer – Spielen, lachen und wachsen im Waldkindergarten*. Beltz Juventa in der Verlagsgruppe Beltz, Weinheim Basel, <https://www.beltz.de/fileadmin/beltz/leseproben/978-3-7799-6653-1.pdf> (letöltve: 2022. 05. 11.)

- Solymos R. (2003): A 21. század kiemelt erdészeti feladata: Az erdei ökoszisztémák sokoldalú hasznának fenntartása és fejlesztése. *Magyar Tudomány*, 12, 1578–1583. <http://www.matud.iif.hu/03dec/020.html> (letöltve: 2021. 08. 02.)
- Solymos R. (2009): *Erdőgazdálkodás és erdőtörténet*. *Gazdálkodás*, 53, 1, 81–88. http://www.gazdalkodas.hu/index.php?l=hu&p=cikk&cikk_id=621
- Szűcs K. – Pál L. (2018): Experience-Oriented Environmental Education: Opportunities for Fairy-Tale Trails *JATES*, 8, 2, 6–20. DOI: 10.24368/jates.v8i2.39, http://epa.oszk.hu/03300/03333/00003/pdf/EPA03333_jates_2018_02_006-020.pdf (letöltve: 2022. 04. 22.)
- URL1: <https://www.citatum.hu/idezet/131829> (letöltve: 2022. 09. 14.)
- URL2: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Biologia/72_hazai_erdk_lvilga.html (letöltve: 2022. 09. 15.)
- URL3: Szabó P.: *Erdőgazdálkodás a középkorban*. <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Tortenelem/83K%E1lnoki/GY%D6NGY%D6SSY%20K%D6NYV/05%20SZABO.pdf> (letöltve: 2022. 08. 10.)
- URL4: Radó D. (2004). *A fák környezeti haszna*. <https://www.levego.hu/sites/default/files/kiadvany/fak.htm> (letöltve: 2022. 03. 12.)
- URL5: <https://www.greencare.at/publikation/green-care-bildungsunterlage-waldkindergaerten-in-oesterreich/> (letöltve: 2022. 03. 12.)
- URL6: 363/2012. (XII. 17.) Kormányrendelet az óvodai nevelés országos alapprogramjáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor>